

РЕШЕНИЕ

№ 31336

гр. София, 07.08.2026 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, Трето отделение 66 състав, в
публично заседание на 02.06.2026 г. в следния състав:

СЪДИЯ: Теодора Василева

при участието на секретаря Ася Лекова, като разгледа дело номер **3949** по описа за **2026** година докладвано от съдията, и за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 118 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), във връзка с чл. 145 и сл. от Административнопроцесуалния кодекс (АПК).

Образувано е по жалба на Е. Р. Е., с ЕГН: [ЕГН], от [населено място], срещу Решение № 2153-21-39 от 30.01.2026 г. на директора на Териториално поделение (ТП) на Националния осигурителен институт (НОИ) – С.-град, с което е оставена без уважение жалбата ѝ срещу Разпореждане № [ЕГН]/77 от 26.09.2025 г. на длъжностно лице по пенсионно осигуряване при ТП на НОИ – С.-град. С разпореждането е отказано отпускане на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

Жалбоподателката оспорва законосъобразността на решението. Според нея административният орган неправилно е ограничил преценката до чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО и не е приложил специалното правило на чл. 74, ал. 3 КСО за лицата с вродени или придобити трайни увреждания до постъпване на работа, за които е достатъчна една година действителен осигурителен стаж. В жалбата се излагат и доводи срещу възприетата дата на инвалидизиране – 28.02.2017 г. Жалбоподателката твърди, че при първото явяване пред ТЕЛК през 2017 г. не ѝ е било обяснено предварително изискването за осигурителен стаж и не ѝ е бил предоставен екземпляр от експертното решение, поради което не е могла своевременно да защити правата си. Счита за справедливо датата на инвалидизиране да бъде 22.07.2025 г. – датата на последното експертно решение, когато вече е имала по-продължителен осигурителен стаж. Поддържа, че допуснатите според нея административни пропуски не могат да бъдат основание да бъде лишена от социалноосигурително право.

В откритото съдебно заседание поддържа, че страда от биполарно афективно разстройство,

проявило се и диагностицирано още през 2007–2008 г., когато е била на 17–18 години, преди първото ѝ постъпване на работа. Сочи, че заболяването е тежко и продължително, налагало е многократни хоспитализации, затруднява трайно трудовата ѝ реализация и обуславя определените от ТЕЛК 60 на сто трайно намалена работоспособност, Заявява, че е била дискриминирана. Моли оспореното решение да бъде отменено и да ѝ бъде отпусната пенсията.

Ответникът – директорът на ТП на НОИ – С.-град, чрез процесуалния си представител главен юрисконсулт П., оспорва жалбата. Поддържа мотивите на административното решение. Не сочи нови доказателства и не възразява срещу приемането на представените от жалбоподателката експертни решения.

Софийска градска прокуратура, редовно уведомена, не изпраща представител и не изразява становище по жалбата.

Административен съд – София-град, III отделение, 6б състав, след като обсъди доводите на страните, събраните доказателства поотделно и в тяхната съвкупност и извърши служебната проверка по чл. 168, ал. 1 АПК на всички основания по чл. 146 АПК, приема за установено от фактическа страна следното:

Е. Р. Е. е [дата на раждане] От справките в Регистъра на осигурените лица и описите на осигурителен стаж, съдържащи се в пенсионното досие, се установява, че първият отчетен период на осигуряване е от 07.08.2013 г. Данните са използвани последователно от пенсионните органи при всички извършени преценки и не са оспорени като неточни по отношение на продължителността на стажа.

С Експертно решение № , заседание № от г., на ТЕЛК за общи заболявания при IV МБАЛ – С. ЕАД на жалбоподателката са определени 60 на сто трайно намалена работоспособност, дата на инвалидизиране 28.02.2017 г. и срок на инвалидността една година. Водещата диагноза е „Биполарно афективно разстройство, сегашен епизод – тежка депресия с психотични симптоми“. В анамнезата е отразено начало на психичните проблеми през лятото на 2007 г., на 17-годишна възраст, първа консултация с психиатър през май 2008 г., последващо лечение, депресивни и манийни фази и хоспитализации. В мотивите на комисията заболяването е определено като биполарно афективно разстройство с десетгодишна давност и петкратна хоспитализация. Записано е общо трайно намалена работоспособност – 60 % съгласно Наредбата за медицинската експертиза от 2010 г.

Освидетелстването лицето е било трудово заето като продавач-консултант и е прието за работоспособно за заеманата длъжност.

Въз основа на това експертно решение жалбоподателката е подала заявление вх. № 2112-21-1660/21.04.2017 г. за отпускане на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Пенсионният орган е установил, че към 28.02.2017 г. тя е на 27 години и 23 дни и има 2 години, 8 месеца и 2 дни осигурителен стаж, поради което с Разпореждане от 12.05.2017 г. е отказал пенсия на основание чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО. На 28.08.2017 г. е подадено ново заявление вх. № 2112-21-3390, по което, с Разпореждане от 19.09.2017 г. е постановен нов отказ по същото съображение. Тези разпореждания са част от пенсионното досие, но не са предмет на настоящото съдебно производство.

С Експертно решение № , заседание № от г., на ТЕЛК – Т., постановено при преосвидетелстване по документи, на жалбоподателката отново са определени 60 на сто трайно намалена работоспособност без чужда помощ, дата на инвалидизиране 28.02.2017 г. и срок до 01.07.2027 г. Водещата диагноза е „Биполарно афективно разстройство, сегашен епизод – смесен“. Посочен е и паралитичен илеус, за който поради липса на актуална медицинска документация не е определен отделен процент.

По преписката се намира и Разпореждане от 09.09.2025 г. от което е видно, че по заявление вх. № 2112-21-3510/08.08.2025 г. е извършена нова преценка и отново е отказана пенсия, тъй като стажът до датата на инвалидизиране е 2 години, 8 месеца и 2 дни.

На 29.08.2025 г. жалбоподателката подава заявление вх. № 2112-21-3772, по което е образувано производството, предмет на настоящия спор.

По данните от Регистъра на осигурените лица пенсионният орган е приел, че към 28.02.2017 г. жалбоподателката е на 27 години, 0 месеца и 23 дни и има 2 години, 8 месеца и 2 дни осигурителен стаж до датата на инвалидизиране, както и 6 години, 10 месеца и 2 дни осигурителен стаж, придобит след тази дата.

С Разпореждане № [ЕГН]/77 от 26.09.2025 г. длъжностното лице по пенсионно осигуряване отказва отпускане на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване, тъй като не са налице изискуемите по чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО три години осигурителен стаж до датата на инвалидизиране.

Разпореждането е връчено на 10.12.2025 г. и е оспорено по административен ред с жалба вх. № 1012-21-34/07.01.2026 г. В нея Е. възразява срещу датата 28.02.2017 г., твърди, че не е получила първото експертно решение, че не е била информирана за изискването за стаж и че към 22.07.2025 г. вече разполага с необходимия стаж. Позовава се на чл. 71 и чл. 72 КСО и заявява дискриминационно третиране.

На 08.01.2026 г. по електронен път е постъпило допълнение към административната жалба, с което пояснява, че живее с това заболяване от 18 годишна.

С Решение № 2153-21-39/30.01.2026 г. директорът на ТП на НОИ – С.-град оставя административната жалба без уважение. Органът приема, че е обвързан от определената от ТЕЛК дата на инвалидизиране 28.02.2017 г.; че към нея жалбоподателката е на 27 години и разполага с 2 години, 8 месеца и 2 дни стаж; и че не изпълнява условието за три години стаж по чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО. В решението е посочено, че изключение от изискването стажът да бъде придобит до датата на инвалидизиране е допустимо само за лицата до 20-годишна възраст и за слепите по рождение или ослепелите преди постъпване на работа. Не е обсъждана отделната хипотеза на чл. 74, ал. 3 КСО, нито представените данни за начало на психичното заболяване преди първия осигурителен период.

Оспореното решение е получено на 13.03.2026 г.

В съдебното производство са приети административната преписка, приложените към жалба писмени доказателства и повторно представените Експертно решение № г. и Експертно решение № г.

При така установените факти, от правна страна съдът приема следното:

Жалбата е процесуално допустима. Подадена е от адресата на оспореното решение, за когото актът е неблагоприятен, в законоустановения 14-дневен срок и след изчерпване на задължителното административно обжалване по чл. 117 КСО, срещу подлежащ на съдебен контрол индивидуален административен акт.

Разгледана по същество, жалбата е основателна.

По основанията по чл. 146, т. 1 АПК не се установява порок. Съгласно чл. 117, ал. 1, т. 2, б. „а“ КСО разпорежданията за отказ за отпускане на пенсия се обжалват пред ръководителя на съответното териториално поделение на НОИ, който се произнася с мотивирано решение по чл. 117, ал. 3 КСО. Решение № 2153-21-39/30.01.2026 г. е издадено от директора на ТП на НОИ – С.-град Т. В., чиято длъжностна компетентност е удостоверена с приложената Заповед № 1712/17.08.2015 г. Процесното разпореждане е издадено от длъжностно лице по пенсионно осигуряване, определено по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1 КСО със Заповед № 1015-21-2471/04.12.2018

г. на директора на ТП на НОИ – С.-град. Актовете са постановени в пределите на материалната, териториалната и времевата компетентност на издателите им.

По основанията по чл. 146, т. 2 АПК решението е издадено в писмена форма, означени са издателят и адресатът, предметът на производството, фактическите данни за възрастта, стажа и медицинската експертиза, правните основания и редът за обжалване. Изложените мотиви позволяват да се установи защо органът е отказал правото по чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО. Решението обаче не съдържа мотиви по изрично въведените още в административното производство фактически твърдения, относими към приложимостта на чл. 74, ал. 3 КСО, и не обсъжда доказателствата, относими към тази самостоятелна правна хипотеза, а именно че жалбоподателката е с Биполарно афективно разстройство от 18 годишна. Този не води до до пълна липса на форма, но представлява нарушение на изискването за мотивирано произнасяне по чл. 117, ал. 3 КСО във връзка с чл. 59, ал. 2, т. 4 АПК и се съчетава със съществено нарушение на административнопроизводствените правила.

По основанията по чл. 146, т. 3 АПК съдът намира, че са нарушени чл. 35 и чл. 36 АПК. Административният акт следва да бъде издаден след изясняване на всички факти и обстоятелства от значение за случая и след обсъждане на обясненията и възраженията на заинтересованото лице. В производството по чл. 117 КСО жалбоподателката изрично е заявила, че заболяването е от 17–18-годишна възраст и предхожда постъпването ѝ на работа; приложила е епикризи; а в пенсионното досие вече се е намирало Експертно решение № г., в което е отразено начало на психичните проблеми през 2007 г., психиатрична консултация през 2008 г. и десетгодишна давност на заболяването, както и общо трайно намалена работоспособност – 60 % съгласно Наредбата за медицинската експертиза от 2010 г.

Първият регистриран осигурителен период е едва от 07.08.2013 г. Тези данни са пряко относими към чл. 74, ал. 3 КСО и са налагали отделна проверка.

Вместо да изясни дали преди първото постъпване на работа е било налице придобито трайно увреждане, решаващият орган е приел, че единствените изключения са тези за лицата до 20-годишна възраст и за слепите по рождение или ослепелите преди работа. Така органът не е дал отговор на решаващо възражение и не е събрал необходимите медицински данни или компетентно медицинско становище за характера и трайността на увреждането преди 07.08.2013 г. Нарушението е съществено, защото при положителен отговор предпоставките за стаж и моментът, към който той се преценява, са различни и крайният резултат от производството може да бъде друг.

По материалната законосъобразност – чл. 146, т. 4 АПК – съдът съображава, че чл. 71 КСО признава право на пенсия за инвалидност при трайна пълна или частична загуба на работоспособност, а чл. 72 КСО изисква 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Тези две разпоредби уреждат общите медицински предпоставки, но не изчерпват условията за пенсия поради общо заболяване. Необходимо е да са изпълнени и осигурителните предпоставки по чл. 74 КСО.

По общото правило на чл. 74, ал. 1, т. 3 КСО осигурено лице до 30-годишна възраст придобива право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, ако има три години осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизиране, като по силата на ал. 2 една трета от този стаж трябва да е действителен. Към установената от ТЕЛК дата 28.02.2017 г. Е. е навършила 27 години и 23 дни и има 2 години, 8 месеца и 2 дни осигурителен стаж. Следователно тя не изпълнява общото изискване за три години стаж. В тази част изчислението на пенсионния орган е правилно и не е оборено с доказателства.

Това обаче не променя извода, че не е обсъдена отделната хипотеза на чл. 74, ал. 3 КСО, нито

представените данни за начало на психичното заболяване преди първия осигурителен период. Съдът кредитира експертните решения на ТЕЛК, справките от Регистъра на осигурените лица, описите на осигурителния стаж, заявленията, разпорежданията, медицинските документи, съобщенията и разписките като относими писмени доказателства. Официалните документи установяват удостоверените в тях факти до доказване на противното. Между отделните справки няма противоречие относно възрастта на жалбоподателката, първия ѝ осигурителен период и размера на стажа до датата на инвалидизиране. Медицинските документи са съгласувани по отношение на диагнозата и продължителния ход на заболяването, но административният орган не е изяснил отделния релевантен факт дали преди 07.08.2013 г. състоянието е представлявало придобито трайно увреждане по смисъла на чл. 74, ал. 3 КСО.

Обвързващата сила на датата на инвалидизиране – 28.02.2017 г., не изчерпва преценката по чл. 74, ал. 3 КСО. Съгласно тази разпоредба лицата с вродени и лицата с придобити трайни увреждания до постъпване на работа придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година действителен осигурителен стаж. Нормата е самостоятелна и специална спрямо ал. 1 и ал. 2. Тя не изисква едната година действителен стаж да е придобита преди датата на инвалидизиране. Систематичното ѝ тълкуване се допълва от чл. 22 НПОС, според който за лицата с вродени или придобити трайни увреждания до постъпване на работа правото възниква от датата на заявлението по чл. 94, ал. 1 или ал. 3 КСО и към тази дата лицето следва да има изискуемия по чл. 74 КСО осигурителен стаж.

Следователно понятията „дата на инвалидизиране“ и „придобито трайно увреждане до постъпване на работа“ не могат да бъдат механично отъждествени. Влязлото в сила експертно решение задължително определя датата на инвалидизиране за целите на общата хипотеза. Когато обаче по преписката са налице конкретни медицински данни, че заболяването е възникнало и се е проявявало съществено преди първото осигуряване, органът дължи проверка дали още преди постъпването на работа то е представлявало трайно увреждане по смисъла на ал. 3. Самото наличие на диагноза или единични симптоми преди работа не е достатъчно; необходимо е да се установят характерът, продължителността и трайните функционални последици на състоянието чрез надлежни медицински данни. Тази специализирана преценка не може за първи път да бъде извършена от съда вместо административния орган.

Това разрешение съответства на практиката на Върховния административен съд. В Решение № 15441 от 14.12.2020 г. по адм. дело № 6249/2020 г., VI отделение, ВАС приема, че при твърдения и медицински данни за вродено или придобито трайно увреждане преди постъпване на работа органът е длъжен да изследва предпоставките на чл. 74, ал. 3 КСО, а изискването за една година действителен стаж се преценява съобразно чл. 22 НПОС към датата на заявлението. Същото разграничение между общата хипотеза на чл. 74, ал. 1 и специалната хипотеза на ал. 3 е проведено и в Решение № 6927 от 09.06.2021 г. по адм. дело № 3413/2021 г., VI отделение, на ВАС. Този подход е потвърден и с Решение № 9100 от 23.07.2024 г. по адм. дело № 11130/2023 г., VI отделение на ВАС. Посочената практика е относима, защото и в настоящия случай пенсионният орган е ограничил преценката до датата на инвалидизиране, без да изясни самостоятелните факти по ал. 3.

По делото са налице сериозни индиции, но не и достатъчна изясненост за окончателен извод, че преди 07.08.2013 г. жалбоподателката вече е била лице с придобито трайно увреждане. От друга страна, първото формално освидетелстване е през 2017 г., а тогава комисията е посочила, че лицето е работоспособно за заеманата длъжност. Именно липсата на такава проверка пречатства решаването на въпроса по същество.

По възражението за дискриминация, направено от жалбоподателката, съдът съобразява чл. 4, ал. 1–

3 и чл. 9 от Закона за защита от дискриминация. Жалбоподателката не сочи лице или група в сравнимо положение, третирани по-благоприятно при същите медицински и осигурителни данни, нито установява факти, от които да може да се предположи причинна връзка между отказа и защитения признак „увреждане“. Изискването за стаж е общ законов критерий, а чл. 74, ал. 3 КСО предвижда по-благоприятна защита за лицата с увреждания преди постъпване на работа. Затова твърдението за пряка или непряка дискриминация не обосновава самостоятелно основание за отмяна.

По основаниято по чл. 146, т. 5 АПК съдът намира, че актът не съответства изцяло на целта на закона. Социалноосигурителната закрила се предоставя само при точно изпълнение на нормативните предпоставки и съдът не може да ги разширява по съображения за справедливост. Но също толкова недопустимо е органът да откаже закрилата, без да разгледа специалната законова хипотеза, създадена за лицата, чието трайно увреждане предхожда трудовата им реализация. Непълната преценка осуетява целта на чл. 74, ал. 3 КСО да осигури достъп до пенсия при по-благоприятно изискване за действителен стаж на тази уязвима група.

Поради допуснатите съществени нарушения на административнопроизводствените правила, довело до неправилното приложение на материалния закон и несъответствието с целта му, оспореното решение следва да бъде отменено.

Естеството на акта не позволява съдът да реши въпроса по същество, защото липсва извършена от компетентен орган медицинска и фактическа преценка дали преди първото постъпване на работа е било налице придобито трайно увреждане.

На основание чл. 173, ал. 2 АПК преписката следва да бъде изпратена на длъжностното лице по пенсионно осигуряване при ТП на НОИ – С.-град за ново произнасяне по заявление вх. № 2112-21-3772/29.08.2025 г.

При новото произнасяне органът следва да събере и обсъди наличната медицинска документация за периода преди 07.08.2013 г., включително данните за лечение от 2007–2008 г. и за последващите прояви на заболяването, и при необходимост да изиска компетентно медицинско становище по предвидения в закона ред. Следва да установи дали преди първото постъпване на работа жалбоподателката е била лице с придобито трайно увреждане по смисъла на чл. 74, ал. 3 КСО. Ако тази предпоставка е налице – да провери действителния осигурителен стаж към датата на заявлението съобразно чл. 22 НПОС и да определи началния момент при прилагане на чл. 94 КСО. А ако не е налице – да изложи конкретни мотиви въз основа на всички доказателства.

На основание чл. 174 АПК следва да бъде определен едномесечен срок за новото произнасяне, считано от получаването на заверен препис от настоящото решение.

При този изход на спора на ответника не се дължат разноски, а от жалбоподателката – такива не са претендирани.

По изложените съображения и на основание чл. 172, ал. 2, предл. второ, чл. 173, ал. 2 и чл. 174 АПК, Административен съд – София-град, III отделение, 66 състав

РЕШИ:

ОТМЕНЯ Решение № 2153-21-39 от 30.01.2026 г. на директора на Териториално поделение на Националния осигурителен институт – С.-град, с което е оставена без уважение жалбата на Е. Р. Е. срещу Разпореждане № [ЕГН]/77 от 26.09.2025 г. на длъжностно лице по пенсионно осигуряване при Териториално поделение на Националния осигурителен институт – С.-град.

ИЗПРАЩА административната преписка на длъжностното лице по пенсионно осигуряване при Териториално поделение на Националния осигурителен институт – С.-град за ново произнасяне

по заявление вх. № 2112-21-3772/29.08.2025 г. на Е. Р. Е. при спазване на задължителните указания по тълкуването и прилагането на закона, дадени в мотивите на настоящото решение.

ОПРЕДЕЛЯ едномесечен срок за произнасяне, считано от получаването на заверен препис от решението.

Решението подлежи на обжалване пред Върховния административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на страните.

Решението да се съобщи на страните, като на жалбоподателката да се изпрати на електронната поща, посочена в жалбата, с оглед изричното ѝ заявление, направено в откритото съдебно заседание.

СЪДИЯ: